

Скориставшись із того, що в розпал бою з неба пішов проливний дощ, а відтак жовнірам стало важко використовувати порох при обороні табору, козаки й татари зламали опір його захисників, і за якусь мить війська Стефана Потоцького не стало. У жорстокій січі смертельне поранення отримав і сам його молодий очільник. Поранений Стефан потрапив у полон до козаків, які передали його татарам в ясир. Проте за чотири дні по цьому на шляху до Криму сина коронного гетьмана не стало.

На Жовтих Водах Річ Посполита отримала чи не найпринизливішу поразку за останні декілька десятиліть. Натомість Хмельницький переконливо продемонстрував, що ворога й потрібно перемагати [3, с. 17].

Список використаних джерел:

1. Бодрихин Н.Г. 400 сражений Руси. Великие битвы русского народа / Н.Г. Бодрихин – М.: Яуза, 2009 – 432 с.
2. Горобець В.М. Зірки та Терени Козацької революції Історія звияг і поразок / В.М. Горобець. – Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного дозвілля», 2013 – 480 с.
3. Горобець В.М. Князі і гетьмани усієї Русі «Через шаблю маєм право» Злети і падіння козацької держави 1648–1783 років / В.М. Горобець. – Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного дозвілля», 2013 – 352 с.
4. Журавльов Д.В. Визначні битви та полководці української історії / Д.В. Журавльов. – Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного дозвілля», 2013 – 416 с.

Михайлишина О.В.

студентка,

Науковий керівник: Захарченко Т.К.

кандидат історичних наук, доцент,

Бердянський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМВІДНОСИН ЦЕРКВИ З НАЦИСТСЬКИМ УРЯДОМ У НІМЕЧЧИНІ (1933–1939 РР.)

Проблема відповідальності християнських церков за стан суспільства і події, що відбувається в світі, постає у центрі даної роботи. Проблема взаємин християнських церков з державою, урядом і політичними режимами, допустимості компромісів між ними (як приклад, створення національних церков, що відстоюють передусім інтереси окремого народу або держави) є особливо актуальною для УАПЦ (Української Автокефальної Православної Церкви).

Не дивлячись на процес глобалізації, характерний для сучасної геополітики, та проголошення демократичних цінностей (національної та релігійної рівності громадян сучасних суспільств), усюди виникають міжнаціональні та релігійні конфлікти. Церква, що історично покликана насаджувати загальнолюдські моральні чесноти і запобігати виникненню конфліктів, сама потерпає від секуляризації (не визнання сучасними суспільствами церковної догматики та канонів), політизації (використання політичними режимами хибної

інтерпретації церковних канонів заради психологічного впливу на громадян), та церковних схизм (розпад на окремі конфесії, або ж секти, що також неправдиво інтерпретують догматику оригінальної церкви). Механічне сприйняття християнства, обмежене виключно зовнішньою атрибутикою, призводить до ігнорування сутнісної сторони її етичних догм або ж цілеспрямованого неправдивого їх тлумачення, що допомагає виправдовувати такі непорядні дії політичних (а подекуди і релігійних) груп, окремої частини населення, як расизм, військові конфлікти тощо. Разом з тим треба відзначити, що і самі релігійні організації та релігійні інститути можуть бути аморальними, пропорційно тому, яким аморальним буває і суспільство (приклад тому – нацистський режим в Німеччині). Для доби нацистського режиму в Німеччині була характерна ще гостріша, ніж в сучасності, криза християнської культури, тож тогочасна церква змушена була шукати способи протистояння нелюдській, аморальній ідеології уряду, або ж а підкорятися їй, пристосовуватися до неї та виправдовувати її діяльність. Масові вбивства людей і геноцид, що допускалися під гаслами християнства, є досить красномовними у цьому плані [1, с. 6]. Вивчення історії християнської церкви (а особливо таких її конфесій, як католицизм і протестантизм) в період нацистської диктатури сприятиме розумінню сучасних тенденцій, пов'язаних з діяльністю церкви.

Конкретними методами, використаними при дослідженні, були загальнонауковий метод-метод аналізу і узагальнення (аналіз тогочасних кризових явищ у церковній сфері, їх причин і наслідків); а також конкретно-історичні методи-історико-порівняльний (аналіз позицій духовного керівництва католицької та протестантської церкви щодо політики нацистського уряду); проблемно-хронологічний метод (дослідження непослідовності церковної політики нацистського уряду протягом періоду 1933–1939 рр.).

Аби дослідити церковну політику націонал-соціалістичного уряду перш за все треба ознайомитися з соціально-політичною ситуацією, що склалася у Німеччині за часів Веймарської республіки. Прийти до влади в такій країні, як Німеччина, де переважна більшість населення була християнською і жила християнськими традиціями, можна було тільки позначивши свою тверду прихильність до християнської релігії. Для тогочасної Німеччини була традиційною біконфесійність (подвійна конфесійність) Німеччини. Складність німецької ситуації також полягала у тому, що дві християнські конфесії зайняли різні позиції стосовно націонал-соціалізму [4, с. 51].

В концепції християнської держави нацистського уряду, релігія мала допомагати уряду відстоювати німецькі національні інтереси, але інтернаціональний характер догматики католицької церкви не був гідним для формування нацистської державної релігії, що пропагувала обраність німецького народу. Католицькі єпископи, у свою чергу, також відмежувалися від НСДАП, засуджуючи антигуманні, расистські і мілітаристські доктрини націонал-соціалізму, вони навіть не виключали церковного покарання для тих, хто цю партію підтримував [3, с. 37].

Протестантська церква, у свою чергу, була більш лояльною до уряду нацистів, зокрема до його расової політики. Вона схвально відносилася до

нацистської концепції «позитивного християнства», що відкидала єврейську теорію походження християнства (версія, що Христос був євреєм), християнського співчуття до слабких і принижених, «расово неповноцінних», ідею суспільної рівності, любові до ближнього, і, на кінець, перетворювала образ Христа на арійського побороювача єврейства. Вочевидь, протестанська конфесія виявилася більш адаптованою до нацистської концепції держави, що збиралася на принципі «Blut und Boden» («Кров і земля») – ідеї розширення життєвого простору для народу обраних (саме німецького народу) за рахунок винищення «неповноцінних» народів (євреїв, слов'ян тощо) на Сході.

НСДАП спромоглася прийти до влади у 1933 р. під гаслами прихильності до християнства, але його ідеологія стояла на заваді проведення нацистським урядом його подальшої політики. Першим кроком на шляху знищення церкви було позбавлення представництва в уряді християнських партій (в тому числі партію Центра), і тим самим відокремлення держави від церковного впливу. З метою подальшої уніфікації та ліквідації, під главенством протестанської конфесії було вирішено створити у червні 1933 р. єдину національну Церкву Рейху, розбудувати її на принципах «позитивного християнства» і поставити на чолі лояльного до влади уряду єпископа – Л. Мюллера [2, с. 395]. Церква Рейху мала стати опорою для політики нацистського уряду, проте і до неї уряд відносився з підозрою – з 1936 р. вона підлягає контролю Міністерства з справ церкви.

Коли стало очевидним, що під концепцію «позитивного християнства» нацисти намагалися відродити неоязичницькі вірування, культ «надлюдини» (в особі фюрера) в якості державної релігії і тим самим реформувати Церкву згідно з своїм баченням, змінити саму її сутність, аби виправдати політику нацистів, активізується діяльність таких прелатів церкви як Фаульхабер, Бірман, Гілем, що своїми викривальними для режиму проповідями, і зверненнями до Ватикану, намагалися здійснити тиск на уряд з метою припинити проведення антихристиянської політики уряду. Велика кількість духовенства постраждали за відкриту опозицію режиму – створювалися спеціалізовані духівницькі табори, релігійні проекти над духовенством в Австрії і Ватергау в Польщі і т. д. Ситуація ускладнювалася прихильністю Ватикану до нацистського режиму в його боротьбі з комуністами. Тому з одного боку, в надії зберегти в нацистах майбутнього союзника в боротьбі з комуністами, а з іншого, безсилий більше витримувати антирелігійне свавілля нацистів, Ватикан був не в змозі здійснити відкритий протест доки у березні 1937 р. папа Пії XI не публікує енцикліку «Mit brennender Sorge» («З великим смутком»).

Стосовно ж значної частини парафіян (віруючих), що на власному досвіді відчула усю «привабливість» гітлерівського режиму, то вона ставала на шлях духовної опозиції до нього частіше в пасивній, аніж в активній формі. Так, при школах вчителі вмовляли молодь не приєднуватися до організацій Гітлерюгенду, виступали проти зняття хрестів у суспільних закладах, а дрібне духівництво виступало з проповідями проти антиєврейської урядової політики тощо [1, с. 86].

Незважаючи на обмежений характер прояву опозиційності у християнському середовищі, Третьому рейху не вдалося перетворити церкву на опору

режиму. Опозиційна діяльність у релігійних колах сприяла активізації антинацистських сил, вела до посилення процесів ерозії соціальної бази нацистського режиму. Участь (і навіть просто причетність – пряма або непряма) християнської церкви, її католицької і протестантської церков до руху Опору нацистському режиму зіграла важливу роль у подальшій долі Німеччини, її становленню демократичною європейською країною.

Таким чином, не дивлячись на всі жорстокі обмеження, що вживалися режимом, традиційні для Німеччини конфесії – католицизм і протестантизм – продовжили існувати. Досвід дванадцятирічної історії нацистської диктатури в Німеччині підтвердив, що скасувати складені протягом століть звичаї і традиції, адміністративно насаджувати нові принципи духовного життя, як у випадку створеної нацистами власної імперської церкви, неможливо навіть при використанні тоталітарної влади. Спроби за допомогою церкви узурпувати історію (поділити народи на «повноцінні» та «неповноцінні») супроти об'єктивних законів розвитку суспільства заздалегідь приречені на поразку.

Список використаних джерел:

1. Бровко Л. Н. Церковь и третий рейх / Л. Н. Бровко. – М.: СПб: Алетейя, 2009. – 471 с.
2. Гордієнко Г. М. Релігія і церква в політичній та ідеологічній практиці націонал-соціалізму / Г. М. Гордієнко // Гілея: науковий вісник. – 2014. – Вип. 86. – С. 392-397.
3. Гудзик К. Гітлер і релігія / К. Гудзик // Людина і світ. – 1996. – № 7. – С. 36-40.
4. Хюртен Х. Церковная политика Третьего Рейха / Х. Хюртен // Вопросы философии. – 2001. – № 5. – С. 50-55.

Онщенко С.Б.

аспірант,

*Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького*

ЗАРОБІТНА ПЛАТА ПРАЦІВНИКІВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНСЬКОЇ РСР У 1950-Х – 1960-Х РОКАХ

Одним із основних показників рівня матеріального становища забезпечення працівників є заробітна плата. В оплаті праці багато в чому проявляються досягнення і прорахунки, узгодженість і суперечності як в соціальній, так і в економічній політиці країни.

Варто зазначити, що в радянській та сучасній історіографії не було спеціальних праць присвячених оплаті праці працівників залізничної галузі УРСР.

На початку 1960-х років темпи збільшення заробітної плати працівників залізничної галузі УРСР традиційно відставали від зростання виробничих показників роботи залізничного транспорту. Вже на початку 1960-х років обсяг роботи на залізницях збільшився на 8,7%, продуктивність праці – 8,7%, а фонд заробітної плати – лише на 1,8% [1; 80].